

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»
Навчально-науковий інститут фізичної культури спорту та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ І
РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Матеріали XXVIII всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса 2025

УДК 376

П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ

Вченої Ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 5 від 30.10.25р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гончар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кисличенко В.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ННПІ імені О.В.Сухомлинського НУК імені адмірала Макарова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

*Головний редактор – професор **Форостян О.І.***

*Відповідальний редактор – професор **Соколова Г.Б.***

*Технічний редактор – доцент **Начинова О.В.***

Члени редколегії:

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Лещій Н.П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Маматова З.Р. – старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Орленко І.М. – доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Григорєва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць, Одеса, / редколегія О.Ф.Форостян та ін. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 208 с.

УДК 376

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2025

Красовська К, ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКАМИ ОСВІТИ	69
Кривонігова О.В., Паніна М.А. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	72
Начінова О.В., Ганган А.С. РАННЯ ДІАГНОСТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В КОРЕКЦІЇ РОЗЛАДІВ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	76
Начінова О.В., Георгієва В. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ НА ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	79
Начінова О.В., Поплімах Ю. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ	83
Привалова О.С., Стахова Л.Л. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	87
Соколова Г.Б., Бойко А. КОРЕКЦІЯ ДИСПРАКСІЇ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	91
Соколова Г. Б., Козій К. О. МОНТЕССОРІ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	96
Соколова Г.Б., Никифорова Ю.С. ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	100
Соколова Г.Б., Пенковська А.В. ЦИФРОВА СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА В УМОВАХ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	105
Соколова Г.Б., Чередник К.С. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	109
Форостян О.І., Анкудінова В. КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ	112
Форостян О. І., Артишева К. О. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ ІЗ АУТИЗМОМ	115
Форостян О.І., Афтанас М.Є. ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОГО МАСАЖУ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	119
Форостян О. І., Варга В.-Д.М. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ	122
Форостян О.І., Гаркава М.М. РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	124
Форостян О.І., Ковалів Р. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	128
Форостян О.І., Москаль Д. КОРЕКЦІЯ ДІСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	130
Форостян О.І., Стоколос А. КОРЕКЦІЯ ДИСЛЕКСІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	133
Форостян О.І., Тарнавська А.Ф. ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	136
Форостян О. І., Фертіченко Н. РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	140

тренувальні, імітаційні та артикуляційні вправи, які сприяють вимові звуків, розпізнаванню звуків у словах та розвитку артикуляційних м'язів. Комунікативні вправи спрямовані на розвиток комунікативних навичок дитини, де вона використовує мовлення для висловлення своїх думок, припущень або розуміння значення слів [2, 4].

Інтелектуально-пізнавальні ігри активізують, зацікавлюють дітей. Відпрацювання умінь вирішувати завдання йде в живій, захоплюючій та цікавій для них формі. Інтерес до роботи над складними завданнями робить дошкільників посправжньому творчими особистостями, дає їм можливість відчувати задоволення від інтелектуально-пізнавальних ситуацій-занять і полегшує засвоєння складного матеріалу [5]. Система таких ігор стимулює пізнавальний інтерес дитини, формує прагнення до постійного поповнення багажу знань. Момент змагальності дозволяє дитині оцінити свої можливості, а в разі перемоги – ствердитися в очах однолітків. Командну участь у грі забезпечує розвиток у дітей колективної мисленнєвої діяльності, спільного пошуку вирішення проблеми.

Висновки з даного дослідження. Ігри сприяють активізації пізнавальних процесів, що є особливо важливим для дітей із ЗНМ, у яких спостерігається специфічне формування пізнавальної сфери. Використання ігрових методів у корекції мовленнєвих порушень у дітей з загальним недорозвитком мовлення є дієвим і ефективним для розвитку лексичних та граматичних умінь дітей із ЗНМ.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи К. : «Слово», 2012. 304 с.
2. Рібцун Ю. В. Організація та проведення у логопедичній групі ігор з Сучасні проблеми логопедії та реабілітації : *матер. І Всеукр. наук.- практ. конф. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка*, 2012. С. 47–53.
3. Конопляста С. Ю. Логопсихологія [за ред. М. К. Шеремет]. – К. : Знання, 2010. – 294 с.
4. Куликовський С. С. Проблема класифікації гри в сучасній науковій думці / *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. – 2016. – Вип. 48. – С. 168-175.

Форостян О.І., Гаркава М.М.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Постановка проблеми. Правильне мовленнєве дихання є основою мовлення. Воно забезпечує нормальне голосо та звукоутворення, зберігає плавність та музичність мови. При правильному мовному диханні дитина зможе правильно вимовляти звуки, говорити голосно, чітко, виразно, плавно і дотримуватися необхідних пауз. Найперше, чому дитині важливо навчитися - це робити сильний плавний видих ротом. Малюкові треба навчитися

контролювати час видиху, витратити повітря економно і ще й спрямовувати повітряний струмінь у потрібному напрямку. Всім відомо, яку важливу роль у житті кожної людини грає дихальний апарат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правильне фізіологічне дихання передбачає, правильне мовленнєве дихання. Ці питання розгортають у своїх працях Галущенко В.І., Конопляста С.Ю., Притиковська С.Д., Шеремет М.К. та ін. Мовленнєве дихання –це можливість людини виконувати короткий глибокий вхід і раціонально розподіляти повітря при видиху з одночасним виголошенням різних звукосполучень. Тільки правильне мовленнєве дихання дозволяє людині витратити менше м'язової енергії, але разом з цим досягати максимального звуку та плавності.

Мовленнєве дихання відбувається довільно (людина сама себе контролює), немовне ж виконується автоматично. При говорінні людина контролює вдих і видих, змінюючи його та забезпечуючи плавність, тривалість і легкість вимови. Якщо дитина погано говорить, то починати роботу з розвитку мови слід, перш за все, з розвитку дихання.

Розвивати дихання допомагають різні ігри та вправи. Правильне дихання допоможе дитині навчитися говорити спокійно, плавно, не поспішаючи. Деякі вправи у розвиток дихання допомагають також навчити дитини правильно вимовляти ті чи інші звуки. Якщо дитина під час промови надує щоки, то й мова його невиразна саме з цієї причини. І перш, ніж починати постановку звуків, необхідно навчити дитину правильному виробленню повітряного струменя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завданнями роботи з розвитку мовного дихання є: 1) формування навичок правильного мовного дихання; 2) зміцнення м'язів обличчя та грудної клітини; 3) профілактика хвороб верхніх дихальних шляхів та нервової системи; 4) підвищення розумової працездатності дітей; 5) нормалізація звуковимови та просодичних компонентів мови; 6) закріплення лексичних тем та граматичних категорій; 7) стимуляція інтересу до занять.

Дихальні вправи покращують поставу, стимулюють рухи діафрагми, покращують кровообіг, гармонізують діяльність дихальної, нервової та серцево-судинних систем. Дихання-це акт рефлексорний і відбувається без втручання людської свідомості. Але з іншого боку, дихання –процес керований, коли він безпосередньо пов'язані з вимовою промови. Таке дихання називається мовним (фонаційним, чи звуковим) диханням, і вимагає спеціальної підготовки [1].

Від мовного дихання залежить плавність звучання мови. При цьому воно часто залежить не від кількості повітря, взятого в момент вдиху, а від уміння раціонально витратити його у процесі говоріння. Щоб зберегти його плавність, легкість і тривалість, необхідно як раціонально витратити повітря у процесі висловлювання, а й своєчасно добирати його. Важливий момент у оволодінні правильним мовним диханням -це питання, яким типом дихання користується людина під час мовного висловлювання.

Фізіологи розрізняють та виділяють три основні типи дихання: грудне, черевний та змішаний. Встановлено, що найбільш правильним, зручним для мовлення є реберно-діафрагмальне дихання, при якому легкі вентилюються рівномірно у всіх частинах. В даний час більшість дослідників віддають перевагу цьому типу дихання, оскільки розцінюють його як найвигідніший для організму. При такому диханні під час вдиху плечі не піднімаються, черевний прес дещо висувається вперед, ребра розсуваються, повітря заповнює всі легені. Під час видиху повітря виходить із легень, ребра зближуються, черевний прес опадає. Правильне мовленнєве дихання забезпечує нормальне звукоутворення, створює умови підтримки нормальної гучності промови, чіткого дотримання пауз, збереження плавності мови та інтонаційної виразності [3].

Мовленнєве дихання дошкільнят різко відрізняється від мовного дихання дорослих: воно характеризується слабкістю дихальної мускулатури, малим обсягом легень. Багато дітей користуються верхньо-грудним диханням, часто вдихають з різким підняттям плечей. Деякі діти не вміють раціонально витрачати повітря у процесі мовного висловлювання, нерідко добирають повітря майже перед кожним словом.

Недосконалості мовного дихання у дошкільнят:

1. Дуже слабкий вдих і видих, що веде до тихої, ледь чутної мови. Це часто спостерігається у фізично слабких, малорухливих, сором'язливих дітей.
2. Некономний і нерівномірний розподіл повітря, що видихається. Внаслідок цього дошкільник іноді видихає весь запас повітря на першому складі і потім домовляє фразу чи слово пошепки. Нерідко через це він не домовляє, "ковтає" кінець слова або фрази.
3. Невміле розподіл дихання за словами.
4. Поспішне виголошення фраз, без перерви і на вдиху.
5. Нерівномірний поштовхоподібний видих: мова звучить то голосно, то тихо.
6. Слабкий видих або неправильно спрямований повітряний струмінь, що видихається, у свою чергу призводить до спотворення звуків.

Робота з формування мовного дихання включає такі етапи:

- Розширення фізіологічних можливостей дихального апарату (постановка діафрагмально-реберного дихання та формування тривалого видиху через рот).
- Формування тривалого фонаційного видиху.
- Формування мовного видиху.

У дошкільному віці формування діафрагмального дихання необхідно проводити на початковому етапі у положенні лежачи. У цьому положенні м'язи всього тіла трохи розслабляються, і діафрагмальне дихання без додаткових інструкцій встановлюється автоматично.

Надалі для тренування діафрагмального дихання, його сили та тривалості використовують різні ігрові прийоми. При цьому мають бути враховані такі методичні вказівки.

-Дихальні вправи повинні бути організовані таким чином, щоб дитина не фіксувала увагу на процесі вдиху та видиху.

-Для дітей дошкільного віку дихальні вправи організуються у вигляді гри так, щоб дитина мимоволі могла зробити більш глибокий вдих і більш тривалий видих.

-Всі вправи на тренування мовного дихання пов'язані з виконанням двох основних рухів: руки з положення "в сторони" рухаються "к переду" з обхватом грудної клітки, або з положення "вгорі" рухаються вниз. Рухи корпусом, як правило, пов'язані з нахилом донизу або в сторони.

-Більшість вправ для дітей дошкільного віку включають видих з артикуляцією приголосних або фонацією голосних звуків, що дозволяє логопеду на слух контролювати тривалість і безперервність видиху, а надалі формує у дитини зворотний біологічний зв'язок [2].

Дитина знаходиться у положенні лежачи на спині. Рука дитини лежить у верхній частині живота (діафрагмальна область). Увага дитини звертається на те, що її живіт "добре дихає". Можна покласти на живіт іграшку для привернення уваги. Ця вправа триває в середньому 2-3 хвилини. Вправа повинна виконуватися без зусиль, щоб уникнути гіпервентиляції та підвищення м'язового тону.

Виконання дихальних вправ в ігровій формі викликає у дитини позитивний емоційний настрій, знімає напругу та сприяє формуванню практичних умінь. Дитина, займаючись дихальною гімнастикою, потрапить у особливий мікросвіт казок, пісень, ігор, віршів.

Допоміжним засобом, необхідним створення позитивного емоційного настрою, атмосфери творчості і фантазії є музика. Допомога у підборі музичного репертуару для супроводу дихальних ігор та вправ може надати музичний керівник.

Дитина, яка освоїла правильне дихання, потребує постійного контролю та спостереження за правильністю його дихання. Звідси необхідність постійного повторення дихальних вправ закріплення навичок правильного фізіологічного і мовного дихання.

У логопедичній роботі широко використовується ігровий метод, який передбачає використання різних ігор, вправ ігрового характеру у поєднанні з іншими прийомами: показом, поясненням, вказівками та питаннями. У практиці корекційного навчання та виховання дітей дошкільного віку широке застосування мають дихальні ігри та вправи, спрямовані на формування правильного фізіологічного та мовного дихання.

Висновки. Регулярні вправи щодо розвитку мовного дихання, які проводяться дефектологом на заняттях і вихователями групи, забезпечать нормальне звуковимову, створять умови підтримки гучності промови, точного дотримання пауз, збереження плавності мови та інтонаційної виразності. Крім того, вони зміцнять здоров'я дитини, підвищать її розумові здібності, і правильно сформувати дихання дитини.

Список використаних джерел:

1. Конопляста С.Ю. Логопсихологія / за ред. М.К. Шеремет. Київ: Знання, 2009. 293 с.
2. Логопедія / за ред. М.К. Шеремет. Київ: Слово, 2017. 576 с.
3. Шеремет М. К. Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*. Полтава, 2019. С. 43-48.

Форостян О.І., Ковалів Р.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕНЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Інноваційні технології є невід'ємними аспектами сьогодення, бо використовуються у багатьох сферах, за допомогою них поліпшуються та вдосконалюються умови подачі навчального матеріалу. Загалом під інноваційним навчанням розуміється «зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості».

Питання мовного розвитку дітей сьогодні набуває особливого значення. Педагогам доводиться постійно шукати нові ідеї та методики для оптимізації корекційної роботи. Інноваційні підходи до виховання і навчання дітей з мовними порушеннями набувають все більшого поширення в логопедії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми залучення дітей з особливими освітніми потребами до закладів освіти присвячені праці В. Авілова, В. Бондара, І. Демченко, Н. Козлова, А. Колупасової, І. Купрієвої, В. Ляшенко, О. Мартинчук, О. Нагорної, Ю. Найиди, О. Ревуцької, Л. Савчук, В. Синьова, О. Столярченко, Н. Судакової, О. Таранченко, Н. Ткачової, Є. Чайковського та ін. Не дивлячись на такий значний науковий доробок, проблема реалізації технологій досі потребує вирішення.

На сучасному етапі розвитку практичної логопедії необхідно використовувати сучасні технологічні засоби для досягнення максимальної ефективності у навчанні [1]. Впровадження сучасних технологій у корекційний процес логопедів дозволяє фахівцям розширити свої професійні компетенції [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування мовленнєвої компетентності – одне із пріоритетних завдань всебічного гармонійного розвитку дитини у закладі дошкільної освіти, зокрема у спеціальному компенсуючого типу для дітей із порушеннями мовлення.

Мовлення як вища психічна функція зазвичай порушується не лише сама по собі, а вкупі з іншими функціями. Часто порушення мовлення

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
Збірник наукових праць

За зміст та орфографічне оформлення відповідальність несуть автори наукових робіт